

سیر تحولات منطقه‌ای و آینده روشن روابط تهران مسکو

پوتین و روحانی برای هشتمین بار از زمان روی کار آمدن رئیس دولت تدبیر و امید، این بار در باکو با یکدیگر ملاقات و بر لزوم تلاش هر چه بیشتر برای شتاب بخشی جهت توسعه فراگیر همکاری‌ها تاکید کردند.

آران نیوز: پوتین و روحانی برای هشتمین بار از زمان روی کار آمدن رئیس دولت تدبیر و امید، این بار در باکو با یکدیگر ملاقات و بر لزوم تلاش هر چه بیشتر برای شتاب بخشی جهت توسعه فراگیر همکاری‌ها تاکید کردند. روحانی از همکاری روسیه تشکر کرد و پوتین هم از آمادگی کشورش برای طرح‌های مختلف دوجانبه، سه جانبه و منطقه‌ای در حوزه انرژی، حمل و نقل و همچنین دریای خزر خبر داد. اینکه تهران- مسکو تا چه اندازه می‌توانند طرح‌های مشترک را اجرایی کنند و به توسعه روابط شتاب بدهند، پرسشی است که حسن بهشتی پور، کارشناس روسیه، آسیای مرکزی و قفقاز در گفتگو با خبرگزاری خبرآنلاین به آن پاسخ داده است که در ادامه می‌خوانید:

- نتایج و دستاوردهای سفر آقای روحانی به باکو و ملاقات ایشان با پوتین را چگونه ارزیابی می‌کنید؟
* این سفر دستاوردهای بسیاری برای ما دارد. روابط ایران و روسیه پیوسته و پایدار است و می‌توان گفت که طرفین شریکی راهبردی برای یکدیگر هستند. با این حال هنوز دو کشور به اتحاد روابط راهبردی نرسیده‌اند، چون این مرحله، یک سطح بالاتر از شریک راهبردی است. در واقع دو کشور به سمت اتحاد روابط راهبردی حرکت می‌کنند. اگر اشتباه نکنم این هشتمین ملاقات آقای روحانی با پوتین در سه سال گذشته است. در طول چند سال اخیر بی سابقه بوده که روسای جمهوری ایران و روسیه در این فواصل زمانی این تعداد ملاقات را با یکدیگر داشته باشند.

به نظر من مهمترین مسأله مورد بحث ایران و روسیه بحث همکاری دو کشور در سوریه و مقابله با تروریسم است. گفتنی است روسیه، طرحی مشترک در زمینه مقابله با تروریسم در ایالات متحده آمریکا داشته که البته ایران به دلایل متعدد منتقد این طرح است. بنده فکر می‌کنم که دیدار روحانی و پوتین فرصت خوبی است برای اینکه از نزدیک این طرح مورد بررسی بین دو کشور قرار بگیرد. بحث بعدی و مهم دیگر همکاری‌های هسته‌ای میان ایران و روسیه است. پوتین پیشتر اعلام کرده بود که ۸ پروژه همکاری هسته‌ای بین ایران و روسیه مورد بحث و گفتگو قرار گرفته است. قبلاً رسماً اعلام شده بود که دو تفاهمنامه درباره راه اندازی دو راکتور در فاز ۲ و ۳ بوشهر امضا شده و دو کشور به توافق کلی رسیده‌اند. اما هنوز جزئیات زیادی درباره این "عدد هشت" نداریم و ظاهراً قرار است جزئیات آن در آینده منتشر می‌شود.

ایران همچنان در انتظار همکاری روسیه در تأسیسات هسته‌ای فردو است. زیرا بر طبق برجام روسیه قرار است در این زمینه همکاری کند تا فردو به یک مرکز تحقیقاتی فیزیک پلاسما تبدیل شود. کمک روسیه در زمینه هسته‌ای می‌تواند بسیار موثر باشد. البته جزئیات همکاری کارشناسی بین سازمان انرژی هسته‌ای ایران و سازمان هسته‌ای کشور روسیه مورد مذاکره و پیگیری قرار خواهد گرفت. موضوع همکاری بعدی بحث قره باغ و اچینا کمک ایران به استقرار صلح و امنیت در قفقاز جنوبی است.

ایران مایل است در موضوع قره باغ نقش داشته باشد. اگر همکاری و توافقی بین ایران و روسیه در زمینه ثبات در قفقاز شکل بگیرد، هم کشورهای قفقاز جنوبی اعم از جمهوری آذربایجان، ارمنستان از آن نفع می‌برند و هم موجب ارتقای همکاری‌های میان ایران و روسیه در سطح منطقه خواهد شد. البته در گذشته، روسیه زیاد در این قضیه ورود پیدا نمی‌کرد اما اکنون شواهدی نشان می‌دهد که زمینه‌هایی برای همکاری ایران و روسیه در منطقه قفقاز جنوبی فراهم شده است. در مورد کریدور شمال- جنوب هم کارشناسان این حوزه به کرات درباره مزیت‌ها و فواید آن سخن گفته‌اند و بنده تنها به ذکر مختصری بسنده می‌کنم.

نکته مهم اینست که سرمایه‌گذاری جمهوری آذربایجان بر روی راه اندازی راه آهن رشت - آستارا- باکو کمک می‌کند تا انتقال کالا از ایران به سمت روسیه از طریق خاک جمهوری آذربایجان با سرعت بیشتری انجام شود. راه اندازی این خط آهن به نفع هر سه کشور ایران، روسیه و آذربایجان است. سایر کشورها نیز می‌توانند به این همکاری بپیوندند، چون جمهوری آذربایجان نیز در خط آهن ریلی از طریق خاک ایران به خلیج فارس ارتباط برقرار می‌کند. اینها موارد مهم مشترکی است که در این مذاکرات قاعدتاً باید مورد توجه قرار گرفته باشد.

- به همکاری میان ایران و روسیه بر سر سوریه و اختلاف نظر آنها اشاره کردید. این اختلاف چقدر جدی است؟
* روسیه و ایران در مورد بحران سوریه نیاز به کمک متقابل یکدیگر در این کشور دارند. ایران و روسیه مکمل هم هستند و نمی‌تواند هیچ چیزی بدون کمک دیگری بدست آید. روسای دو کشور به این مسأله به خوبی واقف هستند. فراموش نکنیم که روسیه در پشتیبانی هوایی در سوریه نقش کلیدی دارد و در مقابل نقش ایران در عملیات زمینی و مستشاری بسیار تعیین کننده است. ایران و روسیه در بسیاری از موارد اتفاق نظر و همکاری باهم دارند اما واقعیت را نمی‌توان در زمینه اختلاف نظر بین دو کشور نادیده گرفت.

این طبیعی است که دیدگاه‌های ایران و روسیه در مورد بحران سوریه به طور ۱۰۰ درصد با هم منطبق نباشند.

برای فهم بهتر این مسئله من یک مثال برای شما میزنم: برای ایران تقویت مقاومت در برابر اسرائیل، یکی از اهداف اساسی و کلیدی است که ایران همیشه به آن بها داده، ولی برای طرف روس، مسئله اسرائیل و مقاومت در برابر آن در اولویت قرار ندارد. روسیه مایل است که دولتی که در دمشق به قدرت می‌رسد، دولت طرفدار مسکو باشد و متحد غرب نباشد. در واقع اولویت آنها اصلاً مخالفت یا موافقت با اسرائیل نیست. این مسأله یکی از نکات اختلاف نظر موجود بین اروسیه و ایران است. با این حال من معتقدم نقاط اشتراک بین ایران و روسیه و دیدگاه‌های مشترک دو کشور در مورد آینده سوریه بسیار به هم نزدیک است. اگرچه در مورد آینده بشار اسد و چگونگی انتقال قدرت در سوریه و... اختلاف نظرهایی بین ایران و روسیه وجود دارد.

- نظراتان در مورد اظهار نظر کم سابقه پوتین که ایران را متحد استراتژیک خود خطاب کرد، چیست؟
* اگر به طور خوش بینانه به این قضیه بنگریم، میتوان این اظهار نظر را تعارف سیاسی رهبر روسیه بدانیم. شخص پوتین در چند سال اخیر نشان داده است که خیلی با قدرت و قوت در پی گسترش رابطه تهران با مسکو است. اما نگاهها در داخل کشور روسیه در مورد روابط تهران و مسکو هنوز به آن سطح قدرت و قوت که پوتین مایل بوده، نرسیده و روابط دو کشور هنوز گسترش پیدا نکرده است.

از نشانه‌های این ضعف در روابط، حجم مبادلات دو کشور است که بعد از این همه گفتگو و تلاش‌های بسیار حجم مبادلات دو کشور هنوز از ۲ میلیارد دلار فراتر نرفته است و هنوز بانک‌های روسیه آمادگی اجرایی برای باز کردن اعتبارات لازم برای گسترش همکاری بین ایران و روسیه نشان نداده‌اند. اگر بدبینانه به قضیه بنگریم، میتوان گفت که رئیس جمهوری روسیه به اندازه کافی اختیارات و قدرت لازم را در مورد تحمیل اراده و خواست خود برای توسعه رابطه با ایران به مسئولان کشورش ندارد. نگاه پوتین در عمل با دیگر مسئولان روسیه در وزارت خارجه، وزارت اقتصاد، تجارت و بازرگانی با آن نگاهی که پوتین به مسأله توسعه روابط میان ایران و روسیه و تعریف یک اتحاد سیاسی استراتژیک دارد متفاوت است.

این مسایل در واقع یک ترم است؛ یعنی زمانی که دو کشور اهداف مشترک، دشمن مشترک و برنامه‌های مشترک دارند و از نظر دفاعی، نظامی، امنیتی، سیاسی و اقتصادی در عالی ترین سطح هستند به آنها متحد استراتژیک گفته می‌شود. نمی‌توان دو کشوری که سطح مناسبات آنها ۲ میلیارد دلار است و هنوز در موارد بسیاری از جمله اقتصادی هنوز به هماهنگی‌های لازم نرسیده‌اند متحد استراتژیک خطاب کرد. یعنی تعریف واقع بینانه‌ای از وضعیت موجود بین روابط ایران و روسیه نیست، اگر اینگونه به قضیه بنگریم.

- آینده روابط ایران روسیه را چگونه ارزیابی می کنید؟

*به طور خوش بینانه اگر بنگریم، ایران سعی دارد توازنی در روابط خود با کشورهایی چون روسیه، چین، هند از یک طرف و اتحادیه اروپا از طرف دیگر برقرار کند. بنابراین نگاه ایران واقع بینانه و در عین حال عمل گرایانه است و دولت ایران نیز با همین سیاست در حال حرکت است. در واقع ایران سعی دارد مناسبات خود را با روسیه، چین، هند، کره جنوبی و ژاپن گسترش بدهد و از طرف دیگر با اتحادیه اروپا رابطه داشته باشد تا بتواند از مزیت‌های نسبی در این مناسبات استفاده کند. یعنی ایران تلاش می کند تا همه تخم مرغ هایش را در سبد روسیه نگذارد بلکه سعی دارد در عین حال به مناسباتش با اروپایی ها هم توجه کند.

به نظر بنده اتخاذ این سیاست دست ایران را بازتر خواهد کرد و ایران می تواند با قدرت انتخاب بیشتری وارد گفتگو و مذاکرات با طرف‌های مختلف خود داشته باشد. آینده مناسبات ایران و روسیه رو به پیشرفت است، با توجه به اینکه تحریم ها لغو شده، بهانه ها نیز از بین رفته و به تدریج دو کشور به سمتی می روند که بتوانند از لحاظ اقتصادی و دفاعی همکاری های خود را گسترش دهند.

از طرفی، پولاد بلبل اوغلی سفیر جمهوری آذربایجان در روسیه گفت: دیدار الهام علی اف، حسن روحانی و ولادیمیر پوتین روسای جمهوری آذربایجان، ایران و روسیه در باکو نمونه ای از روابط خوب همسایگی میان سه کشور است .

سفیر جمهوری آذربایجان گفت: این یک دیدار تاریخی بسیار مهم بوده و ۸ اوت سال ۲۰۱۶ میلادی را می توان تاریخ پایه گذاری یک فرمت جدید همکاری میان جمهوری آذربایجان، جمهوری اسلامی ایران و روسیه دانست . پولاد بلبل اوغلی افزود: مایه افتخار است که مبتکر این دیدار سه جانبه الهام علی اف رییس جمهوری آذربایجان بوده است . بلبل اوغلی گفت: با این دیدار سه جانبه سران جمهوری آذربایجان، روسیه و ایران آرمان‌های پدران و پدربزرگان ما در باره فرارسیدن دوره برقراری روابط گرم و تنگاتنگ دوستی جمهوری آذربایجان با روسیه و ایران بر مبنای اصل احترام متقابل، تحقق می یابد .

به گفته وی، روسای جمهوری آذربایجان، ایران و روسیه برای برقراری روابط تنگاتنگ میان سه کشور و تبدیل منطقه به مکانی قابل پیش بینی، صلح و ثبات و توسعه که جهان در حال حاضر بیش از پیش به آن نیاز دارد ، اراده سیاسی به نمایش گذاشتند . همچنین سرگئی بابورین معاون سابق دومای روسیه با بیان اینکه دستاوردهای نشست سران این کشور، ایران و جمهوری آذربایجان در باکو از پیش‌بینی‌ها فراتر رفت، گفت: همکاری های منطقه ای با مشارکت تهران و مسکو موجب شکوفایی در منطقه می شود و زمینه تحکیم پیوندهای دوستی را فراهم می کند.

بابورین تاکید کرد: ایران و روسیه از گسترش همکاری های منطقه ای بدون دخالت نیروهای خارجی حمایت می کنند و چنین رویکردی به نفع دو ملت و کشورهای منطقه است. وی افزود: تجربه نشان داده که مداخله خارجی در امور داخلی کشورهای منطقه هیچ ثمری ندارد و فقط موجب تنش آفرینی و ایجاد اختلاف بین کشورها می شود و به همین دلیل مسکو و تهران برای حل مسائل منطقه دریای خزر و آسیای مرکزی با مشارکت کشورهای منطقه تلاش می کنند.

از سوی دیگر، نشست یک روزه روسای جمهوری ایران، روسیه و جمهوری آذربایجان در باکو به اصلی ترین برنامه خبری رسانه های روسی تبدیل شد که با تیتراهای برجسته ای از جمله «خزر جهانی شد»، «طراحی الگویی نو در روابط بین المللی و منطقه ای» و «نشست آینده سران در تهران» بازتاب یافت. به گزارش ایرنا، در نشست ولادیمیر پوتین، حسن روحانی و الهام علی اف در پایتخت جمهوری آذربایجان، افزون بر مذاکره برای افزایش روابط دو جانبه و سه کشوری، بر گسترش همکاری‌های منطقه‌ای در قالب بیانیه پایانی تاکید شده که بازتاب گسترده‌ای در رسانه های روسیه یافته است.

شبکه سراسری ام تی وی که همزمان با آغاز مذاکرات باکو، بازتاب خبری و گزارشی آن را برنامه اصلی قرار داده بود، در جمع بندی رایزنی روسای جمهوری سه کشور، گفت: محورهای تعیین شده برای گفت وگوهای فشرده، اهمیت بسیار زیادی داشت که در آن بسیاری از موضوع های حساس در روابط دو جانبه، سه جانبه و همچنین بین المللی بررسی شد و زمینه های گسترده ای را برای همکاری‌ها فراهم کرد.

این رسانه افزود: ایران، روسیه و جمهوری آذربایجان در باره مسائل مهمی از جمله مبارزه با تروریسم، اوضاع سوریه و افغانستان رایزنی کردند و به دستاوردهای مهمی دست یافتند.

شبکه تلویزیونی روسیه ادامه داد: نخستین هدف مذاکرات، تامین امنیت و ثبات منطقه بود و از جمله در یکی از مهم ترین مسائل، روسیه نمی خواهد نسخه های آماده را به ارمنستان و جمهوری آذربایجان برای حل مساله قره باغ تحمیل کند، اما در مذاکرات باکو روشن شد که اراده لازم برای تضمین صلح و تامین ثبات در منطقه وجود دارد. ان تی وی همچنین درباره همکاری های منطقه ای و ثبات بخش تهران و مسکو گفت: ایران و روسیه از مأموریت های انسانی و اقدام های صورت گرفته در شهر حلب سوریه حمایت می کنند و در باره آن توافق دارند.

شبکه روسی همچنین ادامه داد: ایران اکنون با استفاده از فرصت های پس‌ابرجام، فعالانه در امور بین‌المللی مشارکت می‌کند که این امر شامل انرژی هسته‌ای و همکاری های بازرگانی هم می شود.

شبکه دوم تلویزیون دولتی روسیه نیز با بازتاب کامل برنامه های نشست سران بویژه مذاکرات سه جانبه، گزارش داد: تهران، مسکو و باکو مصمم هستند، بخش قابل توجهی از بازار بازرگانی و اقتصادی جهان را به خود اختصاص دهند و برای رسیدن به این هدف همکاری های گسترده ای را آغاز می کنند.

این رسانه افزوده است که برای نخستین بار نشست سه جانبه سران ایران، روسیه و جمهوری آذربایجان برگزار شد و در آن موضوع ها و محورهای مشترک و مهم مانند راهگذر بین المللی شمال-جنوب مورد بررسی قرار گرفت که در مسیری ۷۲۰۰ کیلومتری کشورهای جنوبی قاره آسیا را به شمال اروپا وصل می کند. این شبکه خبری ادامه داد: سه کشور همچنین در مسائل مهم جهانی و منطقه ای رویکردهای مشترکی دارند و برای نمونه مسکو و باکو مخالف برقراری تحریم های یکجانبه ضد ایرانی بودند.

ایتارتاس به عنوان اصلی ترین خبرگزاری روسیه که ده ها خبر و گزارش در باره نشست باکو منتشر کرده است در یکی از مطالب مربوط به پایان مذاکرات، نوشت: سوریه یکی از موضوع هایی بود که در نشست سه جانبه به میزبانی جمهوری آذربایجان بررسی شد. این خبرگزاری افزود: رئیس جمهوری ایران در باکو گفت که مذاکرات انجام گرفته بین سران سه کشور نشان داد زمینه های فراوانی برای گسترش روابط وجود دارد و مساله سوریه را نیز یکی از نمونه های آن بر شمرد. ایتارتاس ادامه داده است: روحانی همچنین به امضای توافقنامه های اساسی بین ایران و روسیه، آسان سازی صدور روادید برای تشویق سرمایه گذاری و همکاری ها در عرصه گمرک اشاره کرد که می تواند الگویی برای دیگر همکاری‌ها در منطقه باشد.

خبرگزاری روسی در ادامه نوشت: الهام علی اف رییس جمهوری آذربایجان هم گفت که مسکو، تهران و باکو می توانند گذرگاه مطمئنی برای انتقال انرژی برق ایجاد کنند و هر سه کشور در این عرصه همکاری موفقیت آمیزی دارند. ایتارتاس در پایان نوشت: رییس جمهوری روسیه هم پیشنهاد کرده که سه کشور در باره مبارزه با تروریسم تبادل اطلاعات را در دستور کار قرار دهند.

خبرگزاری روسی روسیا سگودنیا نیز در گزارش جمع بندی خود نوشته است: پوتین، روحانی و الهام علی اف در نشست سه جانبه باکو مسائل مهم روابط دوجانبه، سه کشوری و همچنین منطقه را بررسی و در باره مسائل زیادی گفت وگو کردند که از مدت‌ها پیش بر اهمیت آن تاکید شده بود.

روسیا سگودنیا افزوده است: رییس‌ان جمهوری روسیه، ایران و جمهوری آذربایجان در بیانیه مشترک پایانی نشست نیز بر عزم راسخ هر سه کشور برای مقابله با تروریسم، افراط گرایی، جرایم فرامرزی، مواد مخدر و قاچاق سلاح تاکید کردند. در پایان این گزارش آمده است: در نشست باکو همچنین بر ضرورت حل و فصل تنش ها و درگیری های منطقه‌ای و بین المللی براساس قوانین و مقررات پذیرفته شده جهانی تاکید شد که نشان می دهد مواضع همسان وجود دارد.

روزنامه پرشمارگان ایزوستیا نیز در مطلب «مسکو، تهران و باکو عرصه جدیدی از روابط را گشودند»، نوشت: سران ایران، روسیه و جمهوری آذربایجان در مورد تقویت همکاری های اقتصادی و حل مسائل بین المللی، مذاکرات مهمی انجام دادند. ایزوستیا ادامه داده است: پوتین، روحانی و الهام علی اف در مذاکرات فشرده یک روزه در باکو تاکید کردند که چارچوب همکاری های سه کشور با هدف تامین منافع طرفین برنامه ریزی شده است و علیه هیچ کشوری نیست. این روزنامه در بخش های دیگر گزارش خود به محورهای همکاری های مختلف دو جانبه بین ایران و روسیه و همچنین با جمهوری آذربایجان از جمله اقتصادی و حوزه دریای خزر پرداخته است.

روزنامه روسی کامرسانت نیز با تیتراژ «خزر جهانی شد» نوشت: در نشست باکو بین سه کشور ساحلی بزرگ ترین دریاچه جهان نه تنها مسائل دو جانبه و منطقه ای بلکه مبارزه با تروریسم و بحران سوریه مورد بررسی و گفتگوی سران ایران، روسیه و جمهوری آذربایجان قرار گرفت.

کامرسانت افزوده است، پوتین، روحانی و الهام علی اف در مذاکرات خود برای تحکیم همکاری ها در زمینه های مختلف و پرشماری توافق کردند که نتایج خوبی در پی خواهد داشت. روزنامه روسی ادامه داده است، رییس جمهوری روسیه پیش از آغاز نشست سه جانبه، با همتایان ایرانی و آذربایجانی خود دیدار کرد که نشست با حسن روحانی از مدت زمان تعیین شده یک ساعت فراتر رفت و دو ساعت طول کشید. کامرسانت همچنین به بیانیه پایانی نشست سران اشاره کرده و نوشت که محورهای مورد توافق برای پیگیری و همکاری بین تهران، مسکو و باکو بسیار گسترده است و روابط دو جانبه، سه کشوری و همچنین بین المللی طرفین را ارتقا خواهد داد.

از طرفی، روزنامه رسمی دولت روسیه، «راسیسکایا گازتا»، نیز نوشت که یکی از دستاوردهای مذاکرات باکو توافق سه کشور برای برگزاری نشست آینده سران ایران، روسیه و جمهوری آذربایجان در تهران بود. این روزنامه ادامه داده است: روسای جمهوری سه کشور در نشست های مختلف مذاکراتی و همچنین سه جانبه تاکید کردند، چارچوب جدیدی برای توسعه همکاری ها و روابط شکل گرفته است که اهمیت بسیاری دارد و همچنین ثمربخش خواهد بود.

رسانه روسی نوشته است: پوتین در مذاکرات باکو تاکید کرد که اکنون صفحه جدیدی در روابط گشوده شده است. نیاز به شکل گیری چنین چارچوبی نیز کاملا آشکار بود، زیرا آمادگی مسکو، باکو و تهران برای هماهنگی رویکردها در گستره ای وسیعی از مسائل منطقه ای و بین المللی هر سه کشور را متحد می کند. الهام علی اف رییس جمهوری آذربایجان نیز اظهار کرد: مسکو، تهران و باکو پشتیبان هم هستند و از سوی دیگر مردم سه کشور روابط بسیار دوستانه و نزدیکی با پیوندهای تاریخی دارند.

راسیسکایا گازتا به نقل از سخنان روحانی در باکو نوشت: سه کشور ایران، روسیه و جمهوری آذربایجان چالش های مشترک و همچنین فرصت های مختلفی در عرصه های سیاسی، فرهنگی، اقتصادی و زیست بوم دارند. رییس جمهوری ایران همچنین تاکید کرد: اکنون در جهان فقط یک کشور نمی تواند خود تنها با چالش ها مقابله کند. روزنامه روسی در پایان گزارش خود آورده است: مسکو، تهران و باکو در مذاکرات سران از پیوستگی شبکه های انتقال برق سه کشور حمایت کرده و همچنین خواستار تبادل فناوری در عرصه تولید و انتقال گاز شدند.